

הראשונה על הדרך שאינה נכונה באה גם ההכרזה על "דרך הרוח", שהיא היא "דרך החיים". "לא זה הדרך" — קריאה ראשונה זו של המורה מעוררת גם "לתחית הלכות" ולחנוך הרצון הלאומי ומכריזה על לב העם כי "הוא היסוד אשר עליו תבנה הארץ".

שלילתו של אחר-העם לא באה אלא לשם חיוב, השכל הקר נעשה כלי-שרת לרגש העמוק, הלך-הרוח האנאליטי — אמצעי וסיוע לסינתזה של יצירה, השטחיות המצויה בשוק מונה את אחר-העם ב"שלטון השכל" הקר, בראציונליות, שאינה עומדת על יסוד היצירה האינטואיטיבית. ברם, ראציונליות זו אינה אלא ראציונליות של מיתודה, שבאה לאחרי-העם מתקופת ההשכלה. מי שאזנים לו לשמוע את הדין של נגינות הגנוזות במעמקי הלב יבחין מתחת לשכבה העליונה של אנליזה קרה ושוקטה את הפתוס האצילי של רגש עמוק וצנוע, של אמינה עמוקה כרצון-החיים ותקיפה כמלחמת-הקיום. ההגיון והבהירות השקופה, שכל דברי אחר-העם טבועים בחותמם, לא פרי הראציונליות הם, אלא תוצאות השאיפה להבין את דבר ה' אשר בלבנו, לחשוף את מהותה ומצוותיה של הנשמה הלאומית, לעמוד על אפים של הכחות הסמויים מן העין ושוכנים במדור התחתון שבנפש, להרימם למעלה, ממפתן ההכרה, כדי להפחותם ולהפרות על ידם את החיים הלאומיים. אחר-העם מודה בערכם הגדול של הכחות הללו, העושים במחשך מעשיהם ומביאים את האדם למלאות חפצם שלא בטובתו, אלא שואף הוא להכרה ברורה, כדי שלא "תכבד ותארך העבודה יותר, אם לא תבוא ההכרה לעזרתה". הראציונליסמוס של אחר-העם לא בא, אפוא, להכריע את הרצון תחת השכל ולדחות את היצירה הסינתטית מפני ההבנה המנתחת, אלא הוא בא לפתוח פתח ליצירה זו על-ידי הכרה ברורה במטרה ובאמצעים ובכחות המניעים. אין הוא רוצה למעט את דמותם של כחות-היצירה, אלא לשמש תורגמן להם. וזהו גדלו של אחר-העם, כי תורגמן היה לעמו בתקופת-מעבר. הוא נתן דמות להגענועים הכמוסים ולהרהורים הסתומים של בני דורו, "רוחו היה המבוע לכל הרהורים — הכבושים בהרבה לבבות כחלומות לא ברורים". היהודי, שהתחיל לפני דור אחד תוהה על נפשו ומבקש תקנה ועליה לניצוצי נשמתו הפזורים לכל רוחות העולם, מצא באחר-העם אם לא פתרון הרי על-כל-פנים דמות וצורה לחירת חייו. אחר-העם העמיד אותנו על הפרובלימה של הגלות, על הפרובלימה של עבדות וחירות, ועבדות בתוך חירות. הוא העמיד אותנו על סוד "החקוי וההתכוללות", על סוד "התאבנות הלב" ועל סוד "תחית-הרוח". הוא מצא בטוי לצרת נפשו של היהודי החדש, המרגיש בקושי השעבוד הרבה יותר מאבותיו ואינו יכול לחבב את הצרות כמותם, משום שאבד לו אותו הכח המוסרי של

על המצפה.

ליזכרו של אחר-העם.

חג לנו היום.

היום, י"ב באדר, מלאו עשרים וחמש שנה מיום שהופיע ראשונה על כמתנו המורה הגדול של תנועת התחיה בישראל. בשנים עשר לחודש אדר שנת תרמ"ט נדפס ב"המליץ" מאמרו הראשון של אחר-העם, "לא זה הדרך!"

ברשימה קצרה אי אפשר, כמובן, לסכם את עבודתו הגדולה של האיש, ששמו לבר הוא לדורו פרונטרמה שלמה. "העולם" עוד ישוב לברר את עבודתו של אחר-העם מצדדים שונים. עכשיו אומרים אנו רק לסמן בקוים כלליים את הרכוש, שהכניס אחר-העם לאוצר המחשבה הלאומית והמפעל הלאומי שלנו.

אחר-העם לא היה צופה-מבשרה של תנועת התחיה שלנו לא הוא הביא ראשונה לרחוב היהודים את כשורת התקומה והגאולה. בדבר זה קדמוהו אחרים כמה שנים לפניו. אבל לא קדם לו ולא היה עוד כמוהו עד היום בתנועתנו הלאומית צופה-מבשר, שדברו-יצירתו הטביע את חותמו על תקופת הסערה של מעבר, להעביר את הערבוביה ואת התהויובהו שבשאיפות ערפליות ובמעשים מבוהלים ולהשליט את המחשבה הלאומית הברורה ואת הרצון הלאומי הברור.

כי למפעל של סינתזה, למפעל של בנין ויצירה התכוון אחר-העם, "השולל והסותר הגדול", מן השעה הראשונה. קצרי-הראות רגילים לאמר: אין כח של אחר-העם אלא בשלילה ובסתירה, ואין הם רואים, כי סתירה זו סתירת-בונים היא. אין הם מבינים, כי לא הרם אחר-העם את ה"מקדשות", שנקדשו בעיני המימים, אלא כדי לפנות מקום למקדש אחר, טוב ויפה ומוצק מהם. אין הם מבינים, כי האזהרה התקיפה, "לא זה הדרך!", הבוקעת ועולה מכל דבריו ומעשיו של אחר-העם, לא באה לרפות את ידי העובדים, אלא להיפך, להצילם מרפיון ידים, שעתיד לבוא סוף-סוף כשיפקחו גם הם את עיניהם ויראו כי בזבוז את כחם ללא תועלת ממשית. יחד עם האזהרה

אבותיו „להיות שפלים ומדוכאים מבחוץ וגבורי-רוח מבפנים“. הוא קרא בשמה של התרופה העשויה להחיות ולחזק את כחנו המוסרי: „חבת-ציון“, כלומר „שאיפה חיה בלב לאחדות האומה, לתחיתה והתפתחותה החפשית לפי רוחה על יסודות אנושיים כלליים“. אידיאל זה קשור בהכרח ב„ציון“, משום שבגולה נחלשו כחות האומה ונשמתה נקרעה לכל רוח ואי-אפשר כלל, שאידיאל לאומי גדול יתפתח כראוי בתנאים אלה. העבודה בארץ-ישראל אינה, אפוא, תוצאה של תחית-הרוח והכשרת-הלבבות, אלא היא תנאי מוכרח לתחיה זו ולהכשרה זו, עבודה זו עצמה במקום גדולו ובאוויר ההיסטורי של רוח האומה תחיה את הלבבות. השפע הרוחני שיצא ממנה ישתפך לכל ארצות הגולה ויהיה למגן להעם המפוזר. כך תרגם אחד-העם ללשון ההגיון וההכרה השכלית את הרהורי הדור וגעגועיו וצרכיו.

ו„תרגום“ זה עצמו נעשה מפעל היסטורי תקיף. ה„תרגום“ הפרה את ה„מקור“. הרהורי-התחיה וגעגועי המולדת הסיעו את הסלעים הראשונים, וההכרה הלאומית המזוקקה, שיצאה מכור-המבחן „האכזרי“ של אחד-העם, זרעה את הזרע הלאומי, שאת ראשית תבואתו זכינו כבר לקצור בעצמנו ואת רובו יקצרו הדורות הבאים אחרינו.

* * *

חג לנו היום. וחג היום גם לאחד-העם, ימי דור אחד מהם בחיי עם? עשרים וחמש שנים מה הן לגבי תעודה היסטורית, שאומה רוויה וסחופה הטילה על עצמה ושלא תתמלא אלא על-ידי התאמצות ענקית של כל כחות האומה? ואף-על-פי-כן הרי אנו רואים כבר את „ראשית הגאולה“. חיים חדשים נוצצים ועולים בארץ-תקותנו. רוח אלהים, רוח יצירה וקדושה שביצירה עברה על הארץ ועל שבי גוליה, מנגב ומצפון מפכים ועולים החיים החדשים, מפכים ועוברים את גבולות הארץ ומשתפכים אל תפוצות ישראל שבגולה להחיות את הלב היהודי.

ואחד-העם, שופט קשה זה, שלא נרתע לאחוריו מפני שום „אמת מארץ-ישראל“, עומד ומעיד, כי כבר הולך ונברא בארץ-ישראל אותו דבר שקיומנו הלאומי זקוק לו עכשיו ביותר: „מרכז קביע לרוח עמנו ותרבותו, אשר יהיה לקשר רוחני חדש בין חלקי העם המפוזרים וישפוך מרוחו עליהם לעורר את כולם לחיים לאומיים חדשים“. — אכן, חג לנו היום, וחג היום גם לאחד-העם. הזרע שהוא זרע הולך ועולה; יש לו פירות לשעתו וקרן קיימת לדורות.